

Vlad POPOVICI

**ÎNFIINȚAREA „TRIBUNEI” SIBIENE (1884)
– EVENIMENTE, OPINII ISTORIOGRAFICE, SUGESTII**

Cea mai pertinentă analiză a apariției „Tribunei” sibiene îi aparține istoricului Lucian Boia, care consideră că întemeierea ziarului a fost rezultatul a două șiruri de evenimente, avându-și originile pe ambele versante ale Carpaților. Pe de o parte, în România, aderarea la Tripla Alianță și apariția „Societății Carpații” ar fi determinat guvernul Brătianu să încerce exercitarea unui control asupra mișcării naționale române din Regatul Maghiar și, profitând de un concurs de împrejurări, să îl trimită la Sibiu pe I. Slavici.¹

În sprijinul acestei idei, L. Boia invocă atât bine cunoscutele afirmații din memorialistica lui Slavici – „*singuri M. Cogălniceanu și I. C. Brătianu stăruiau să plec, ca să-mi fac datoria*”², cât și legăturile ulterioare ale tribuniștilor cu guvernul liberal. Deși în esență corectă, această argumentație oferă un prea mare rol Partidului Liberal în apariția „Tribunei”. Nu există, până în momentul de față, nicio probă concretă care să dovedească implicarea directă a guvernului Brătianu în apariția „Tribunei” și nu se pot emite concluzii ferme în această chestiune.

Ca piese la dosarul implicării liberale se pot număra, în primul rând, o serie de declarații ale lui Slavici: către D. A. Sturdza, căruia îi scria că se săturase de Sibiu și menționa că nu venise de bunăvoie, că i se ceruse o jertfă și că el o adusese³, și către Titu Maiorescu, căruia îi scria, în toamna lui 1884 că, deși venise la Sibiu doar pentru a da un impuls acțiunii tribuniste, nu găsisese omul care să îl poată înlocui cu succes în fruntea ziarului⁴ și se vedea obligat să rămână în continuare în Ardeal.

Tot lui Slavici îi aparține afirmația conform căreia Diamandi Manole era singurul care ar fi putut lămuri în întregime lucrurile în privința originilor „Tribunei”. Fiind cunoscute relațiile acestuia din urmă, în calitate de mare comerciant, cu cercurile politice românești, a fost emisă și ipoteza conform căreia el ar fi fost, alături de redactorul „Tribunei”, persoana de legătură între tribuniști și liberalii bucureșteni.⁵ Relațiile negustorului brașovean cu România sunt de netăgăduit, însă nicio mărturie certă nu indică sprijinul financiar direct sau inițiativa liberală prin intermediul lui D. Manole în geneza „Tribunei”. De altfel, istoriografia română nu conține niciun studiu serios dedicat acestei figuri importante din Transilvania anilor 1870-1890, carență care îngreunează și mai mult cercetarea activității sale.

O a treia posibilă dovadă a ingerințelor extratransilvane este adusă de zvonurile care circulau la Sibiu imediat după criza „Telegrafului Român”. Într-o scrisoare din 21 octombrie 1883, se precizează că „*oamenii sunt tare înfuriați ... veți căpăta în grabă un apel în privința înființării unei foi noi care să iasă în toată ziua ... se așteaptă părerile oamenilor către care se vor adresa în afară ...*”⁶. Nici de aici însă nu reiese nimic clar, iar dovezi certe despre multmenționatul ajutor financiar liberal nu apar decât în 1887.

În acest sens, corespondența dintre Slavici și I. Bianu oferă câteva amănunte interesante. În noiembrie 1887, când Slavici îl ruga pe I. Bianu să intervină pe lângă D. A. Sturdza pentru a urgenta trimiterea unui ajutor financiar, redactorul „Tribunei” făcea referire și la susținerea financiară de până atunci: „*Erau dintru început câțiva oameni. Diamandi Manole, G. B. Pop, Popea, Br. Ursu, la*

¹ Lucian Boia, *Eugen Brode (1850-1912)*, București, Ed. Litera, 1974, pp. 51-53.

² Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut*, București, Ed. Cartea Românească, 1930, p. 90.

³ Ilin Stancu, Ioan Slavici „...se pun în joc interesele tuturor românilor”, în „Manuscriptum”, București, VIII, 1977, nr. 2, p. 60.

⁴ Ilie E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, București, 1934, V, pp. 112-113.

⁵ *Ibidem*, III, 1932, p. 135.

⁶ Enea Hodoș, *Literatura zilei*, p. 87.

care ne adresam cu oarecare siguranță în momentele de criză. Acum nu mai îndrăznim, ci, din contră, trebuie să le spunem că a început să meargă bine, căci altfel nu s-ar învoi să continuăm cu biblioteca populară și să mărim formatul”⁷. Chiar L. Boia recunoaște că nu există confirmarea ajutorului financiar liberal în apariția „Tribunei”⁸.

Pe de altă parte, nu se poate spune că venirea lui Slavici la Sibiu ar fi fost făcută exclusiv la sugestia guvernanților bucureșteni. Scriitorul plecase în România cu gândul de a se întoarce atunci când în Austro-Ungaria ar fi fost posibilă „... o lucrare pașnică ...”⁹ și încă din 1881 purta un dialog epistolar cu N. Cristea în vederea unei eventuale reveniri¹⁰. La 1884 ar fi trecut oricum munții din două motive pur personale: în primul rând, Eleonora Tănăsescu, viitoarea sa soție, se afla la Sibiu din toamna lui 1883 ca directoare a Școlii de fete și se pare că Slavici însuși o condusesese acolo, prilej cu care a fost redactat și articolul *Răsplată?*¹¹; în al doilea rând, Slavici se considera obligat să răspundă apelului lansat din Ardeal de a prelua funcția de director al unui preconizat cotidian ce urma să apară la Sibiu, nu în virtutea vechii promisiuni de la 1871 ci, așa cum am arătat mai sus, în vederea exploatării unui moment propice, iar intențiile sale de a se reîntoarce în Ardeal erau anterioare crizei de la „Telegraful Român”¹².

Trecerea sa în Ardeal a produs o serie de nedumeriri și neliniști, nefăcând decât să adâncească atmosfera de suspiciune care plana asupra fondatorilor „Tribunei”¹³. Scriitorul trebuie să fi fost conștient de poziția precară în care se punea, renunțând la viața liniștită din România pentru tumultuoasele lupte politice din Ardeal și expunându-se unor inerente presiuni doar de dragul ținerii unei promisiuni făcute în tinerețe. Cu toate acestea, a plecat la Sibiu pentru a profita de șansa preluării unui ziar care întrunea criteriile propuse de el spre a se constitui într-un organ al luptei politice a românilor ardeleni.¹⁴

Totuși, în ciuda păstrării legăturilor dintre Slavici și șaguniștii ardeleni, concretizate printre altele și în articolul *Răsplată?*, acesta a rămas un outsider, propulsat pe orbita politicii de necesitatea apariției unui nou nume, care să susțină proaspăt-născuta gazetă. Un om care nu era „stricat cu lumea” putea aduce „Tribunei” doza de credibilitate și respectabilitate necesară pentru a demara în jurnalistică ardeleană, asigurându-i în același timp necesarele legături peste Carpați, iar chemarea sa a fost o chestiune de oportunitate, având prea puțin de-a face cu promisiunile unui tânăr puternic influențat de Eminescu și molipsit de optimismul festivistic de la Putna.

Dacă în privința implicării liberale în întemeierea „Tribunei” lucrurile rămân să fie deslușite de cercetări viitoare, acțiunea „internă”, a grupului de la „Telegraful Român”, este relevantă de documente mai numeroase și mult mai explicite, permițând reconstituirea, pas cu pas, a procesului de geneză a cotidianului sibian.

Până în toamna anului 1883, presa românească din Ungaria era relativ echilibrat repartizată între diversele facțiuni ale P.N.R.: bănățenii se exprimau prin intermediul „Luminătorului”, pasiviștii ardeleni se foloseau de „Observatorul” și „Gazeta Transilvaniei” (atunci când nu erau certați cu A. Mureșianu), șaguniștii aveau la îndemână „Telegraful Român”, în timp ce partida progubernamentală era încă insuficient organizată pentru a avea pretenții la o publicație. Apariția Partidului Moderat, criza „Telegrafului Român” și apariția la Pesta a „Viitorului” (ianuarie 1884) au

⁷ *Scrisori către I. Bianu*, București, Editura Minerva, 1978, IV, pp. 286-287.

⁸ L. Boia, *op. cit.*, p. 56.

⁹ I. E. Torouțiu, *op. cit.*, București, II, 1932, pp. 210-211 (I. Slavici către Iacob Negruzzi, în 10 aprilie 1873).

¹⁰ Anca Sârghie, *Ioan Slavici în dialog cu memorandistul Nicolae Cristea*, în „Manuscriptum”, XVIII, 1987, nr. 4, pp. 46-60.

¹¹ Dimitrie Vătamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 271.

¹² Teofil Bugnariu, *Două scrisori din martie 1884 ale lui Slavici despre rostul cultural și politic al venirii sale la Sibiu*, în „Tribuna”, 1974, XVIII, 25 aprilie, p. 6.

¹³ I. Slavici, *op. cit.*, p. 90.

¹⁴ T. Bugnariu, *loc. cit.*, p. 6.

dezechilibrat raportul de forțe, lăsându-i pe șaguniști fără mijloc de exprimare și oferind grupării progubernamentale, în frunte cu Miron Romanul, un neașteptat avantaj.

„Telegraful Român” era un ziar de tradiție, iar „Viitorul” a fost răspândit cu ajutorul oficialităților maghiare, astfel că exista riscul ca cele trei ziare ale P.N.R.-ului să nu poată face față, în timp, campaniei activiste susținute de moderați, motiv pentru care a fost urgentat procesul de organizare a Institutului Tipografic „Ateneul Român”, care urma să editeze un cotidian, oficios al mișcării naționale. Inițiativa înființării acestuia fusese anterioară evenimentelor din octombrie 1883, în ședința CCE al P.N.R. din 13 mai 1883¹⁵, hotărându-se înființarea unei societăți pe acțiuni în acest scop, sub numele, primit ulterior (la 28 august), de „Ateneul Român”.

Este foarte probabil ca, după plecarea lui N. Cristea din redacția „Telegrafului român”, D. Manole, cumnatul acestuia, activist-șagunist convins, să își fi oferit sprijinul în vederea editării unui jurnal care să apere poziția politică pe care o susținea. Acestei inițiative i s-au aliat atât foști colaboratori ai „Telegrafului” – I. Bechnitz, E. Brote, D. Comșa –, cât și adepți ai poziției lor cu suficientă influență sau avere pentru a-i sprijini – Dr. Aurel Brote, George B. Pop, Ioan Dușoiu, Ioan Preda. Lor le aparține meritul fondării Institutului Tipografic, conform unui *Prospect*, redactat la data de 1 martie 1884.¹⁶ Prima soluție pe care acest grup a avut-o în vedere nu a fost lansarea unui nou ziar, ci fuzionarea fostului grup telegrafist cu redacția „Gazetei Transilvaniei” și redactarea unui nou cotidian.¹⁷ Tratatulele cu A. Mureșianu păreau promițătoare, mai ales că acesta afișa o atitudine antimironistă, iar din 1884 „Gazeta” începuse utilizarea ortografiei fonetice.¹⁸ Soluția propusă era mutarea ziarului la Sibiu și intrarea lui I. Slavici în redacție ca responsabil cu partea literară. Într-o primă fază A. Mureșianu a refuzat, situație în care, probabil, a avut loc redactarea *Prospectului*, pe 1 martie. Ulterior însă tratatulele au fost reluate și s-a ajuns chiar la o variantă de contract: *Punctuațiuni preliminare* (10 martie 1884). Acestea prevedeau ca A. Mureșianu să preia direcția și redacția unui cotidian nou, editat la Sibiu, iar „Gazeta” să își înceteze apariția.¹⁹

În asemenea condiții șaguniștii ar fi preluat destul de ușor abonamentele „Gazetei” și s-ar fi debarasat de un concurent, căci A. Mureșianu intrase în tratative deoarece, la rândul său, spera să facă din „Gazeta de Transilvania” un cotidian. Sesizând intențiile sibienilor, a denunțat însă *Punctuațiunile*, în ciuda avantajelor materiale care i se ofereau, iar din 1 aprilie st.n. ziarul brașovean a devenit primul cotidian românesc din Regatul Ungariei.

Între timp, inițiativa Consorțiului sibian²⁰ a fost făcută publică, mai întâi prin mici anunțuri în presă, apoi prin lansarea *Prospectului* (după 13 martie), determinând reacția grupului de inițiativă de la „Ateneul Român”. Pe 19 februarie 1884, comitetul de fondatori al acestuia îi solicita lui Diamandi Manole să subscrie o declarație de sprijin, dovadă că la acea dată inițiativa se afla încă în stadiu incipient.²¹ Refuzul acestuia a fost transmis CCE printr-o scrisoare din 6/18 martie, în care D. Manole, G. B. Popp, Dr. Ioan Neagoe și Ioan Dușoiu cereau să se sisteze inițiativa de înființare a „Ateneului”, motivând că ar fi vorba de o inoportună concurență, scrisoare care își primește răspunsul, evident negativ, în 22 martie.²²

¹⁵ Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale (DJCjAN), fond Visarion Roman, dosar II/54, f. 1-2.

¹⁶ *Ibidem*, f. 5-6.

¹⁷ A se vedea Aurel A. Mureșianu, *Un document important relativ la geneza „Tribunei” din Sibiu*, în „Țara Bârsei”, Brașov, VIII, 1936, nr. 2, pp. 129-132; Eugen Lazăr, *Câteva considerații asupra procesului de geneză a cotidianului „Tribuna” din Sibiu*, în vol. „Repere sibiene”, III, Sibiu, 1980, pp.195-216; Luana Popa, *Precizări privind înființarea „Tribunei” din Sibiu și poziția „Gazetei Transilvaniei”(1884)*, în „Cumidava”, 1983, XIII/2, pp. 171-190.

¹⁸ D. Vatamaniuc, *op. cit.*, p. 273.

¹⁹ L. Popa, *loc. cit.*, pp. 180-181.

²⁰ În documente, atât grupul de la „Ateneul Român”, cât și șaguniștii apar ca formând „consorții”. Pentru a evita confuziile facem precizarea că, pe parcursul studiului, atunci când vom folosi termenul de consorțiu vom face referire la șaguniști.

²¹ DJCjAN, f. Visarion Roman, d. II/54, f. 1-2.

²² *Ibidem*, f. 3.

Cursa pentru înființarea unui nou institut tipografic românesc în Sibiu intrase în linie dreaptă, devenind clar că cel dintâi avea să rămână și singurul, din motive de susținere economică. Grupul de la „Ateneul Român” și-a făcut cunoscute public intențiile printr-un scurt anunț apărut în întreaga presă românească din Ardeal, dar și în ziarele din România²³, în timp ce Consorțiul a lansat sus-amintitul *Prospect*.

Scris de mână într-o manieră caligrafică, documentul prezintă intențiile semnatărilor, dar și motivația lor pentru inițierea acțiunii. Pornind de la premisa că măsurile legislative școlare ale guvernului maghiar reprezentau un pericol la adresa dezvoltării naționale, grupul de inițiativă propunea combaterea acestora prin intermediul activităților editoriale, obiectiv care necesita existența unei „tipografii naționale independente”. Înființarea acesteia era prezentată ca fiind un obiectiv „sublim și ideal, dar apoi și economic, totdeauna însă național românesc”, unul din scopurile sale fiind editarea unei „foi politice zilnice”, o inițiativă necesară în vederea îmbunătățirii culturii politice a românilor ardeleni. Pentru a atinge acest obiectiv, se anunța lansarea unei subscripții prin cumpărarea a 400 de acțiuni în valoare de 100 fl. fiecare, suma obținută în final, de 40.000 fl., constituind capitalul inițial al societății sub al cărei acoperământ juridic urmau să se desfășoare activitățile propuse.

Dacă prin publicitatea făcută de presă, acțiunea „Ateneului” devenise cunoscută, gradul de popularizare al *Prospectului* ridică semne de întrebare. Faptul că exemplarul recuperat, trimis foarte probabil lui Visarion Roman, era caligrafiat și lipsa menționării lui până în acest moment în istoriografie conduc spre concluzia că a fost redactat într-un număr mic de exemplare caligrafiate care au fost trimise câtorva dintre oamenii politici importanți din Ardeal, nu neapărat în speranța unui sprijin financiar, ci mai mult ca element de diversiune, ținând cont de cuprinsul său (era puțin probabil ca tribuniștii să fi contat pe sprijinul financiar al lui V. Roman, de exemplu).

De fapt, întreaga acțiune tribunistă din această perioadă s-a desfășurat cu destul de multă discreție, generând o serie de nelămuriri în rândul presei și, implicit, al publicului transilvănean.²⁴ Discreția a fost unul dintre atuurile tribuniștilor, permițându-le să urgenteze procesul înființării ziarului și să se impună astfel în fața concurenței „Ateneului”. Încă din perioada tratativelor cu A. Mureșianu se luase în considerare posibilitatea eșuării lor, motiv pentru care, la 4 martie, s-a semnat *Actul de angajament* al lui I. Slavici²⁵. Este interesant că, în timp ce acest act a fost semnat de brașovenii D. Manole, George B. Popp și Dr. Neagu, *Punctuațiunile* încheiate la 10 martie cu A. Mureșianu erau semnate doar de sibieni – A. Brote, N. Cristea, I. Bechnitz – pentru a justifica astfel cererea de mutare a cotidianului la Sibiu, dovadă în plus că înființarea „Tribunei” a fost o acțiune pregătită până în cele mai mici detalii.

Semnăturile indică și relațiile din interiorul grupului tribunist, pe care istoriografia problemei a avut tendința de a-l prezenta sub forma unei comunități bine încheiate în care fiecare avea rolul său prestabilit, toți erau egali, iar Slavici era un „primus inter pares”. Relațiile dintre tribuniști nu au semănat absolut deloc cu cele dintr-un falanster, ierarhiile existând și fiind respectate. Era normal ca Slavici, în postură de angajat, să semneze contractul cu D. Manole și G. B. Popp, cei care au finanțat puternic primii ani de existență a „Tribunei” și care, plătindu-i remunerația, aveau dreptul de a pune condiții.

Actul de angajament semnat de scriitorul șirian cuprindea nouă puncte, al căror conținut stabilea linia politică a publicației, configurația noii instituții, atribuțiile și remunerația directorului, care

²³ „Observatorul”, VII, 1884, 15, 22 februarie/5 martie, p. 58; „Telegraful Român”, XXXII, 1884, 22, 23 februarie/6 martie, p. 16; „Luminătorul”, V, 1884, 16, 25 februarie/8 martie, p. 2; „Familia”, XX, 1884, 9, 26 februarie/9 martie, p. 106; „Gazeta Transilvaniei”, XLVII, 1884, 4/16 martie; „România Liberă”, VIII, 1884, 1995, 28 februarie, p. 2.

²⁴ Vezi Vlad Popovici, *Zvonurile gazetărești privind geneza Tribunei sibiene*, în „Tribuna”, revistă de cultură, Cluj-Napoca, an III, serie nouă, 2004, nr. 38, 1-15 aprilie, p. 9.

²⁵ I. E. Torouțiu, *op. cit.*, III, p. 134.

urma să fie plătit cu 2.000 fl. v.a. anual, trebuind să dea săptămânal trei articole de fond și, pe lângă acestea, material pentru trei coloane. Personalul urma să se compună din doi redactori, un secretar de redacție și un corector, acestora asigurându-li-se deplina independență în redactarea materialului, cu singura condiție de a urma principiile formulate în programul conferinței din 3/15 martie a.c. (adică linia politică pasivistă).

Tot actul de angajare stabilea numele publicației, care, conform memorialisticii lui Slavici, ar fi fost ales de I. Bechnitz: „Tribuna”. Începând din acest moment se poate vorbi „oficial” despre tribuniști și tribunism.

Nu avem informații despre cumpărătorii celor 400 de acțiuni. Singurele date în această chestiune provin din memorialistica lui Slavici și dintr-o scrisoare a acestuia adresată lui D. A. Sturdza, databilă la începutul anului 1888²⁶, ceea ce obligă, până la apariția de noi surse, să i se ofere credit directorului „Tribunei”, care menționa că s-au vândut acțiuni de aproximativ 35.000 fl. v.a., restul fiind păstrate pentru eventuali cumpărători ulteriori. Din acești bani s-a plătit cauțiunea de 6.000 fl. v.a., din care rămăseseră, la sfârșitul anului 1887, 5.600 fl. v.a. Pentru tipografie, două mașini, trei serii de litere și materialul necesar s-au plătit 18.000 fl. v.a., din care numai tipografia Metzger costase, conform unei informații a lui V. Roman, 9.000 fl. v.a.²⁷

Cert este faptul că, acționând cu dinamismul care i-a caracterizat pe tot parcursul activității lor, tribuniștii reușiseră până la începutul lunii aprilie să pregătească toate cele necesare pentru lansarea ziarului, fapt care îl făcea pe Visarion Roman să îi scrie îngrijorat lui G. Bariț, rugându-l să urgenteze organizarea „Ateneului” (pentru care își propusese să strângă un capital substanțial, de 100.000 fl. v.a.), deoarece lansarea noii publicații ar fi compromis proiectul.

CCE nu a reușit însă să adune fondurile necesare, iar singura soluție onorabilă rămasă era aruncarea vinei asupra tribuniștilor, lucru pe care Bariț nu s-a sfiit să îl facă în „Observatorul”, pe care îl redacta. Susținând că de fapt „Ateneul Român” nici nu intenționase să publice un cotidian și că o asemenea acțiune depășea puterile financiare chiar ale unor ziare consacrate – cum era „Pester Loyd”, care acumulasese mari datorii – Bariț sfârșea prin a eticheta o asemenea inițiativă pe banii acționarilor drept necinstită. Într-un mod foarte subtil el sugera că de fapt noul cotidian urma să fie tot ziarul mișcării naționale, încercând să genereze confuzie: „*Daca foaia ce vor acei domni se o scoată va mulțumi națiunea și va fi adevăratul organ al partidei naționale, atunci Ateneul nu va fi necesar a-l scoate și însuși cu mari sacrificii un ziar cotidian ...*”²⁸

Inițiativa înființării „Ateneului Român” a sfârșit nedepășind acest stadiu, membrii CCE fiind însă felicități, în timpul Conferinței din iunie a P.N.R., pentru „*stăruințele de a întemeia Ateneul Român, instituit pentru înlesnirea editării unei foi cotidiene și a tot felul de opuri literare*”²⁹.

Unele opinii istoriografice tind să considere disensiunile dintre tribuniști și CCE drept simple declarații de circumstanță, susținând chiar că P.N.R. ar fi sprijinit financiar apariția „Tribunei” prin virarea banilor pentru cauțiune și ulterior ar fi susținut ziarul prin subvenții anuale, astfel că publicația ar fi fost „*de la înființare organul de presă al P.N.R.*”³⁰. Corespondența mai sus menționată, dintre membrii CCE, arată însă că a avut loc o adevărată competiție între aceștia și Consorțiul sibiano-brașovean, care nu și-ar fi avut rostul în cazul în care totul ar fi fost o acțiune de fațadă. În ceea ce privește subvențiile venite din partea P.N.R., registrele de cheltuieli ale partidului au înregistrat pe parcursul anului 1884 o singură plată către Institutul Tipografic, în cuantum de 24 fl.

²⁶ I. Stancu, *loc. cit.*, p. 61 (I. Slavici către D.A. Sturdza, f. d.); I. Slavici, *Tribuna dlui dr. I. Rațiu. Explicări documentare*, Orăștie, 1896, p. 4, apud L. Boia, *op. cit.*, p. 52.

²⁷ Vasile Netea, *Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Roman. Corespondența sa cu George Barițiu și Iosif Hodoș*, Sibiu, 1942, pp. 98-99.

²⁸ „Observatorul”, VII, 1884, 18, 3/15 aprilie, pp. 69-70.

²⁹ DJCJAN, fond PNR – Blaj, d. 4, f. 13.

³⁰ Teodor Pavel, *Partidul Național Român și acțiunea memorandistă*, Cluj, 1994, pp. 30-33.

65 cr., efectuată la data de 23 iunie, pentru 1.000 apeluri, 2.000 declarații, 500 circulare – hârtii legate de Conferința P.N.R. din iunie.³¹ Fără a nega complet o posibilă colaborare, mai amplă decât lasă să se întrevadă scriptele, dintre Partidul Național și Institutul Tipografic, aceasta nu trebuie să uimească, deoarece în astfel de cazuri se alegea firma care lucra mai ieftin, fiind înregistrate în acte chitanțe atât de la Institut, cât și de la Tipografia Arhidiecezană sau tipografia Krafft. Or, dacă „Tribuna” ar fi fost de la început organul de presă al CCE, era logic să fi fost finanțată preferențial, iar banii partidului să nu fie dați Tipografiei Arhidiecezane sau altor particulari. Pare mai probabil ca apelul la tribuniști să fi avut rolul de „captatio benevolentiae”, o încercare de a-i apropia pe cei care declarau că ei lucrează independent, dar susținând programul partidului.

Motivele pentru care tribuniștii au căutat constant, în primii ani de existență a ziarului, să se delimiteze de P.N.R. țineau în mare parte de orientarea ideologică și de intențiile lor. În perioada care a precedat apariția ziarului și în primele luni ale existenței sale, aceste motive au fost dublate de alte câteva, considerate mai serioase la momentul respectiv. Existența în cadrul CCE a grupării „albiniste” – P. Cosma, A. Trombițaș, V. Roman, toți membri ai conducerii Băncii „Albina” – era considerată periculoasă de către tribuniști. Deoarece P. Cosma era nepotul lui Miron Romanul și un activist convins, tribuniștii se temeau probabil ca în eventualitatea înființării „Ateneului” și a preconizatului cotidian al P.N.R. aceste mijloace publicistice să nu intre, la rândul lor, sub influența grupării mironiste, situație care ar fi permis activiștilor progubernamentali să se erijeze în reprezentanți ai românilor din Ardeal, dându-le șanse mari de a prelua controlul mișcării naționale. Acesta a fost și motivul pentru care Consorțiul s-a delimitat public de inițiativa „națională” a P.N.R., promovând o alternativă „particulară” atâta timp cât în fruntea partidului se afla Partenie Cosma.

La 14/26 aprilie 1884 apărea primul număr al „Tribunei”, avându-l pe Slavici ca director și redactor responsabil, marcând debutul ascensiunii tribuniștilor în cadrul mișcării naționale.

Privind retrospectiv, inițiativa apariției Institutului Tipografic din Sibiu și a „Tribunei” pare să fi aparținut în întregime grupului politic al șaguniștilor ardeleni, principalul sprijin financiar în această etapă provenind din interior, dinspre comercianții, oamenii de afaceri sau cei cu o situație materială bună (D. Manole, George B. Popp, A. Brote, I. Bechnitz) care aveau aceeași orientare politică. Evenimentul care a generat procesul genezei „Tribunei” a fost îndepărtarea acestui grup de la „Telegraful român”, situație ce a impus necesitatea găsirii sau creării unui nou mijloc de exprimare publicistică. Deși implicarea liberalilor din România în această acțiune nu poate fi tăgăduită, nu este suficient de clar dacă s-au aflat și ei la originea apariției ziarului sau doar au încercat să profite de situație și de plecarea lui I. Slavici la Sibiu pentru a impune un anumit curs mișcării naționale, care începuse să se radicalizeze și amenința să afecteze relațiile diplomatice cu noii parteneri din Tripla Alianță. Poziția conducerii P.N.R. față de această acțiune, în lumina datelor de până acum, pare destul de evidentă: ostilitate și neîncredere în prima fază, acceptare și tatonări atunci când reușita tribunistă devenise o certitudine, iar ideea apariției unui cotidian oficios al P.N.R. era deja trecută în rândul inițiativelor eșuate.

³¹ DJCjAN, fond PNR – Blaj, d. 5, f. 66.

The Foundation of the “Tribuna” Newspaper in Sibiu

Abstract

The study follows the events between October 1883 and April 1884 that ended with the foundation of the “Tribuna” newspaper and the Typographic Institute in Sibiu. The initiative seemed to fully belong to the political faction of the “șagunists” (those who continued the ideas of the archbishop Andrei Șaguna), the main financial support coming from the rich merchants of Brașov (Diamandi Manole, Ioan Dușoiu, George B. Popp) and some wealthy people of Sibiu (Ioan Bechnitz, Aurel Brote). The main event that generated the genesis of the “Tribuna” daily-newspaper was the crisis of the “Telegraful Român”: the young editors were fired by the archbishop Miron Romanul, so they were forced to start their own periodical in order to sustain their political position.

Although the involvement of the Romanian Liberal Party from Bucharest in those affairs cannot be denied, it is not clear if the politicians from Romania had their part in the launching of the new periodical, or they just tried to take advantage of that initiative and control the Romanian National Movement in Hungary. The main reason of that was the increasing pressure of the Romanian nationalism that threatened the diplomatic relations between Bucharest and The Triple Alliance.

The position of the Romanian National Party in Hungary, on the other hand, was a bit confusing: at first hostility and lack of trust, then, after the success of the “Tribuna” initiative, acceptance and collaboration.